

Onderwijs bij kleinschalige voorzieningen

Best passende zorg en onderwijs voor kwetsbare jongeren

Hoe organiseren we onderwijs bij schaalverkleining in jeugdzorgplus-instellingen en/of ombouw naar kleinschaligheid

Project

Onderwijs bij kleinschalige voorzieningen

Hoe organiseren we een integraal onderwijs- en zorgaanbod bij kleinschalige voorzieningen en duurzame ondersteuning voor de jongere?

Opdracht

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) heeft de projectgroep 'Onderwijs bij kleinschalige voorzieningen' (OBKV) verzocht een advies te schrijven over de ontwikkelingen richting kleinschaliger werken binnen JeugdzorgPlus en de Justitiële jeugd inrichtingen (JJI) in het bijzonder de positie van het onderwijs daarbij.

Werkwijze

Op verzoek van het ministerie van OCW heeft de projectgroep december 2019 een voorlopig advies geformuleerd. Echter om tot een volledig uitgewerkt en met stakeholders afgestemd advies te komen heeft de projectgroep in 2020 nog een aantal activiteiten georganiseerd, waaronder een landelijk symposium. Voor de totstandkoming van dit adviesrapport is gesproken met vertegenwoordigers van de PO-raad, VO-raad, MBO-raad, sectorraad SWV-en VO, het ministerie van OCW, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), de inspectie van het Onderwijs, ambassadeur Zorglandschap, StroomOp en tot slot het Nederlands Jeugd Instituut. Daarnaast hebben er 7 werksessies plaatsgevonden met de schoolleiders van voortgezet speciaal onderwijs (VSO)-scholen verbonden aan een instelling en heeft de projectgroep 4 kleinschalige voorzieningen bezocht en geïnterviewd (KV Amsterdam, Pinq Amsterdam, Antonius Bakkum, Midgaard Den Haag).

Onderzoeksvragen

De onderstaande onderzoeksvragen dienden als leidraad voor de interviews, gesprekken en werksessies. Er is voor gekozen om de antwoorden te verwerken in de adviezen.

- Onder welke randvoorwaarden kan het onderwijs bij schaalverkleining in de JeugdzorgPlus en de ombouw van JJI-capaciteit naar Forensische Centra Jeugd (FCJ) en Kleinschalige Voorziening Justitiële Jeugd (KVJJ) worden vormgegeven en wat is dan de minimumcapaciteit?
- Hoe ziet het doorlopende en integrale dagprogramma in kleinschalige voorzieningen van JeugdzorgPlus en onderwijs er dan uit?
- Naast de beweging naar kleinschalige voorzieningen worden ook de trajecten in geslotenheid korter. Welke gevolgen heeft dat en hoe kan het onderwijs in geslotenheid dan het beste worden georganiseerd?
- Hoe werken de scholen in geslotenheid samen met de gemeenten en de samenwerkingsverbanden passend onderwijs, opdat de jongere na geslotenheid snel en tijdig een passende plek in het onderwijs krijgt?
- Hoe geven we inhoud en ruimte aan professionalisering van docenten, maar ook aan schoolbesturen (organisatieslagkracht) bij de beweging naar kleinschaligheid?
- Hoe moet het onderwijs na deze beweging richting kleinschaligheid bekostigd worden?

De projectgroep

Eri Hoopman	directeur s.g. Harreveld, Aloysius Stichting
Martijn Zaal	directeur onderwijs Altra en Horizon, tevens lid Stroomop
Corine van Helvoirt	directeur onderwijs De Onderwijsspecialisten
Irene Bos	behandelverantwoordelijke Via Jeugd
Meta Veldhuijsen	medewerker beleid Jeugdzorg Nederland
Carola Bodenstaff	senior beleidsadviseur Jeugdzorg Nederland, tevens lid Stroomop
Inge Eijkenboom	beleidsadviseur ministerie Justitie en Veiligheid (JenV), Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI)
Joost van Caam	projectleider en voorzitter Taakgroep OGJ, Lecso

Opbouw advies

Deel I

‘Samengevat, de adviezen’. Voor de totstandkoming van deze adviezen is gesproken met veel stakeholders. Het werd de projectgroep gedurende het proces duidelijk dat naast de ministeries vooral ook de stakeholders iets kunnen doen om ‘het best passend onderwijs voor kwetsbare jongeren’ mogelijk te maken. Daarom is ervoor gekozen om de adviezen, in navolging van eerdere handreikingen die de projectgroep heeft opgesteld, zowel aan de minister als aan de lokale bestuurders en de sector zelf te richten.

Deel II

‘Decentraliseren en transformeren’ beschrijft de gevolgen van de drie stelselwijzigingen (wet op het passend onderwijs 2014, decentralisatie sociaal domein 2015 en het adolescentenstrafrecht en vrijheidsbeneming op Maat) voor de sector onderwijs in geslotenheid. De adviezen sluiten aan bij eerdere adviesrapporten¹ en handreikingen over de urgentie om de samenwerking rondom beleidsvorming te verbeteren.

Deel III

‘Verbeteren onderwijs in geslotenheid’ richt zich hoofdzakelijk op de wijze waarop de afgelopen 4 jaar intensief is samengewerkt binnen de instellingen aan een doorlopend en geïntegreerd dagprogramma en hoe deze ontwikkeling kan worden versterkt en verbeterd.

Deel IV

‘Passende zorg en ondersteuning van kwetsbare jongeren’ gaat in op de mogelijke oplossingsrichtingen om plaatsingen in gesloten instellingen te voorkomen.

Deel V

Slotwoord

Inleiding

In maart 2019 verscheen het actieplan ‘De best passende zorg voor kwetsbare jongeren’. Dit plan kwam tot stand met alle partners uit de jeugdzorg, van het ministerie van VWS tot uitvoeringsorganisaties van de JeugdzorgPlus en van experts tot jongeren. Wat startte als een actieplan voor de transformatie van JeugdzorgPlus, werd meer een deltaplan dat de gehele jeugdzorg-sector betrof. Vanuit de gedachte dat enkel afbouwen en veranderen van de JeugdzorgPlus zou leiden tot problemen elders.

‘Hoe zorgen we ervoor dat de meest kwetsbare jongeren, die opgroeien in een gezinssituatie met (mogelijk) kwetsbare ouders, eerder, sneller en beter passende hulp krijgen – samen met hun ouders - zodat tijdig geïnvesteerd wordt in een omgeving die liefdevol, stabiel en veilig is en perspectief biedt op een gezonde ontwikkeling, zo thuis mogelijk’.

*‘De best passende zorg voor kwetsbare jongeren’
maart 2019*

¹ Adviesrapport commissie verbetermogelijkheden onderwijs bij gesloten inrichtingen 2014, Handreiking bij het realiseren van een doorlopend en geïntegreerd dagprogramma 2016, Handreiking bij realiseren van toekomstperspectief jongere 2017, Handreiking bij samenwerken aan het toekomstperspectief van de jongere 2018

Deel I
Samengevat,
de adviezen

Advies 1

Maak (financiële) ruimte voor experimenteren en innoveren (inspectie)

Minder jongeren in de JeugdzorgPlus en FCJ en KVJJ's betekent dat de jeugdzorg, volwassenenzorg, forensische zorg en het onderwijs beter zijn geworden in het nemen van verantwoordelijkheid en bedenken van creatieve maatwerkoplossingen. De terugloop van gesloten plaatsingen zou dus een resultaat van effectievere zorg en beter onderwijs in de wijk en regio moeten zijn. Om daar te komen is tijd en ruimte nodig voor het ontwikkelen van alternatieven voor geslotenheid. De expertise is binnen de VSO-scholen verbonden aan deze instellingen aanwezig. Een drastische afbouw zou een verlies van deze expertise betekenen. Biedt daarom financiële- en experimenteeruimte aan de VSO-scholen om initiatieven die een alternatief voor geslotenheid kunnen zijn te ontwikkelen. Bijvoorbeeld door afspraken te maken over de doorlooptijd van de capaciteitsbekostiging en regelvrije of experimenteeruimte ten aanzien van het huidige toetsingskader van de onderwijsinspectie.

Advies 2

Geef als ministeries een integrale opdracht tot transformeren en toezicht houden

De samenleving en politiek willen geen gedwongen afzonderingen en zelfdodingen meer binnen de gesloten jeugdinstanties. Om dat te bereiken moet expertise worden toegevoegd en kleinschaliger gewerkt worden, waardoor meer individuele aandacht mogelijk wordt. Door als samenwerkende ministeries deze opdracht aan de sector te geven ontstaat de gedeelde verantwoordelijkheid voor deze transformatie.

Eén opdracht zal tevens voorkomen dat een ministerie eigenstandige beleidswijzigingen kan doorvoeren, met grote gevolgen voor de uitvoering van de integrale opdracht.

Geef de gezamenlijke inspecties de opdracht om een integraal toezichtkader te ontwikkelen met kwaliteitsdoelen die recht doen aan de complexiteit van de opdracht en zijn gericht op het welzijn en perspectief van de jongere.

Advies 3

Zorg dat nieuwe stelsel- of beleidswijzigingen worden getoetst door de samenwerkende ministeries van VWS, JenV en OCW

De Wet passend onderwijs, de komende wet op funderend onderwijs, de stelselwijziging bij DJI (VOM), de voorgenomen wijziging in de Jeugdwet, waarbij het gaat om bepaalde zorgvormen bovenregionaal of centraal te gaan organiseren, Programma Zorg voor de Jeugd, al deze plannen hebben invloed en effect op het beleid van de andere departementen, samenwerkende partners in de regio's, professionals in de uitvoering, de jongeren en hun ouders. Stem daarom deze plannen met elkaar af en communiceer deze direct met stakeholders.

Advies 4

Zorg dat samenwerkingsverbanden en scholen van herkomst verantwoordelijk blijven voor de jongere

Door de scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden van herkomst medeverantwoordelijk te maken voor het realiseren van het perspectief van de jongere blijft de benodigde betrokkenheid bestaan. Op die manier kunnen scholen medeverantwoordelijk dragen voor het onderwijsaanbod en leeropbrengsten. Daarnaast is de stap naar terugplaatsing voor de jongere en school gemakkelijker te maken, omdat het contact niet is verbroken. Organiseer een juridische basis die het inschrijven van jongeren op de VSO-school verbonden aan een instelling onnodig maakt. Zo kan de jongere ingeschreven blijven staan op de school van herkomst. Uitzondering vormen de justitiële jongeren die hun diploma hebben behaald en/of een lange detentie en behandelmaatregel in het vooruitzicht hebben. Zij zullen uitgeschreven worden bij de school van herkomst en ingeschreven bij de VSO-school verbonden aan een FCJ.

Advies 5

Maak het budget passend bij de complexiteit van de opdracht

De VSO-scholen verbonden aan gesloten jeugdinstanties ontvangen capaciteitsbesteding op basis van een toelaatbaarheidsverklaring categorie 1. Deze besteding is gebaseerd op bestedingsafspraken uit het verleden en zijn bedoeld voor VSO cluster4 onderwijs. Het specialistische onderwijs binnen de JeugdzorgPlus en FCJ heeft met meer (financiële) uitdagingen te maken dan de ‘reguliere VSO cluster4 scholen’, zoals jongeren met complexe problematiek die zeer intensieve behandeling krijgen, jongeren met (L)VB-problematiek, uiteenlopende onderwijsniveaus en een hogere doorlooptijd waardoor meer personele en materiële kosten gemaakt worden (werken met kleine groepjes of individuele jongeren, meer perspectiefplannen opstellen, meer evaluatiegesprekken voeren, meer les en werkboeken aanschaffen etc.). Stel een bestedingsniveau in dat recht doet aan de complexiteit van deze opdracht voor deze kleine groep VSO-scholen. Bij kleinschaligheid spreken we van 1 leraar op 4 à 5 jongeren.

Omdat de meeste voorzieningen, ook de huidige kleinschalige initiatieven, nog steeds minimaal een regionale functie hebben en met meerdere samenwerkingsverbanden te maken hebben is het verstandig om de capaciteitsbesteding nog in stand te houden.

Advies 6

Stel een integrale visie op passend onderwijs en jeugdhulp voor kwetsbare jongeren vast (OOGO)

De Samenwerkingsverbanden passend onderwijs en zorgregio's zullen beter samenwerken aan de opdracht om passend onderwijs en jeugdhulp te bieden, wanneer dat vanuit één visie plaatsvindt. Door gezamenlijk een visie op te stellen zal het wederzijde begrip voor de complexiteit van de opdracht groeien.

Advies 7

Maak een gezamenlijk uitvoeringsplan en zorg dat middelen de inhoud volgen. Betrek gemeenten bij de toebedeling ondersteuningsmiddelen en de samenwerkingsverbanden passend onderwijs bij de aanbesteding Jeugdzorg^{Plus}

Wanneer de zorgregio's en samenwerkingsverbanden van rechtswege hun eigen meerjarenplannen opstellen (Jeugdnota en Ondersteuningsplan) is het van belang dat er een gedeelde visie onder ligt en een gezamenlijke uitvoeringsagenda wordt opgesteld. Zorg dat de aanbesteding van de JeugdzorgPlus en KVJ in goed onderling overleg plaatsvindt. Het gaat hier namelijk over een geïntegreerde dienstverlening die bestaat uit zeer gespecialiseerd onderwijs en zeer intensieve jeugdzorg.

Advies 8

Blijf actief betrokken bij jongeren die tijdelijk zeer intensieve hoog-complexe zorg en ondersteuning nodig hebben.

Jongeren die tijdelijk zijn aangewezen op JeugdzorgPlus of forensische zorg worden uit bescherming voor zichzelf en hun omgeving gesloten geplaatst. Om de periode van geslotenheid zo kort als mogelijk te maken is het van groot belang dat alle belanghebbenden betrokken worden bij het perspectiefplan en de uitvoering daarvan. Een tijdelijke opname in deze intensieve vorm van jeugdzorg en specialistisch onderwijs vraagt om grote betrokkenheid en extra inspanning van alle betrokkenen.

Advies 9

Ontwikkel samen met de gespecialiseerde jeugdzorg- en onderwijsinstellingen alternatieven voor geslotenheid.

Om plaatsing in de JeugdzorgPlus en/of FCJ te voorkomen is het van belang dat er vroegtijdig wordt geïntervenieerd bij zorgen over de ontwikkeling van kinderen. 'Matched care in plaats van Stepped care' ofwel beter vroegtijdig intensief dan via een weg van geleidelijkheid de intensiteit van zorg opschroeven met als uiterste redmiddel de JeugdzorgPlus of forensische zorg. Bij het ontbreken van alternatieven voor JeugdzorgPlus is het van belang om deze te ontwikkelen.

Advies 10

Ontwikkel samen met de zorgregio's en samenwerkingsverbanden alternatieven voor geslotenheid.

Om plaatsing in de JeugdzorgPlus en/of FCJ te voorkomen is het van belang dat er vroegtijdig wordt geïntervenieerd bij zorgen over de ontwikkeling van kinderen. Door de expertise van de JeugdzorgPlus en forensische zorg in te zetten in de wijk en het reguliere en speciaal onderwijs of door alternatieven te ontwikkelen kan plaatsing in een instelling voorkomen worden. Biedt een integraal onderwijs-zorgaanbod, waarbij samen met de gezinnen, het reguliere onderwijsveld, samenwerkingsverbanden wijkteams en gemeenten gewerkt wordt aan het welzijn van jongeren.

Advies 11

Blijf investeren in de doorontwikkeling van het geïntegreerd en doorlopend dagprogramma

Het doorlopend en geïntegreerd dagprogramma dat de afgelopen jaren is ontwikkeld, is naast de dagstructuur binnen een fysieke omgeving ook een cultuur van samenwerken aan maatwerk. De urgentie om maatwerk centraal te stellen is toegenomen nu de transformatie naar kleinschalig werken binnen de JeugdzorgPlus is begonnen. Deze beweging vraagt om creativiteit en kwaliteit. Om goed aan te sluiten op de hulpvraag van jongeren is een gepersonaliseerd programma nodig.

Door de Coronacrisis kwam het reguliere onderwijs half maart 2020 plotseling tot stilstand. In een ongekende snelheid werd het bestaande lesprogramma gedigitaliseerd en kregen alle leerlingen in het PO en VO en studenten in het MBO en HBO/WO onderwijs op afstand. Deze radicale verandering in denken en doen kan een grote bijdrage leveren aan het gepersonaliseerde dagprogramma en de beweging naar kleinschaligheid. De jongeren kunnen door middel van afstandsonderwijs (digitaal) en persoonlijke ondersteuning, begeleiding en behandeling, aan hun herstel werken zonder dat de relatie met de school van herkomst wordt verbroken. Of kunnen al beginnen met het opbouwen van band met de school van de toekomst.

Binnen de FCJ is het van belang aandacht te blijven geven aan een passend aanbod voor de oudere populatie. Samenwerking met het reguliere onderwijsveld zou dan uitgebreid kunnen worden door samenwerking met gemeenten en het bedrijfsleven. De capaciteit van de FCJ biedt ruimte voor het organiseren van arbeidstraining en beroepsopleidingen, maar niet in alle sectoren. Om toch voldoende aan te sluiten op de vaardigheden en talenten van de jongeren is het dus van belang om samen te werken binnen de sector DJI en met het beroepsonderwijs en brancheorganisaties.

Advies 12

Geef vervolg aan de adviezen van de projectgroep ‘Samenwerken aan het perspectief van de jongere’ uit 2018, gericht op het verbeteren van de aansluiting op de vervolgplek²

Naast de inspanningen om het onderwijs in geslotenheid sterk te verbeteren is er de afgelopen 5 jaar veel tijd geïnvesteerd in het versterken van de samenwerking met het onderwijs, de samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs, gemeenten en zorgaanbieders in de regio. Deze samenwerking is gericht op het vergroten van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het welzijn van kwetsbare jongeren. Deze verantwoordelijkheid stopt niet wanneer de jongere tijdelijk is opgenomen bij een instelling maar is juist nodig om tot een goede behandeling te komen. De kans op een succesvolle terugplaatsing naar huis of een (semi)zelfstandige woonvoorziening en school of werk wordt vergroot door al bij de opname te mogen rekenen op actieve betrokkenheid van belanghebbenden. Blijf daarom intensief de samenwerking zoeken met het gezin, het onderwijs, de wijkteams, ambulante specialistische jeugdzorg, samenwerkingsverbanden en gemeenten.

² Handreiking 2017: https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/03/2017-12-Handreiking-realiseren-toekomstperspectief_def.pdf
Handreiking 2018: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/eindadviezen-aan-de-jji-en-jeugdzorgplus-instellingen-en-hun-onderwijspartners/>

Deel II

Decentraliseren en transformeren

Aanleiding

De behandeling van kwetsbare jongeren binnen de JeugdzorgPlus is sinds de decentralisatie stevig onder druk komen te staan. Sinds de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de jeugdzorg zijn veel specialistische klinische jeugd-GGZ plekken verdwenen. De bezuinigingen in de jeugdzorg raakten vooral de duurdere intensieve jeugdzorg omwille van meer financiële ruimte voor preventieve jeugdhulp. Dat gebeurde ten koste van ‘High intensive care’ waardoor de JGGZ-instellingen zich genoodzaakt zagen om de klinische capaciteit drastisch af te bouwen. De consequentie was dat de druk op de JeugdzorgPlus enorm toenam³.

Jongeren die dringend psychiatrische zorg nodig hadden, omdat ze ernstig ziek en soms suïcidaal waren, kwamen via een rechtelijke machtiging voor een crisis- of spoedopname in de JeugdzorgPlus terecht. Binnen de JeugdzorgPlus was niet altijd de juiste expertise en personele capaciteit voorhanden om zulke specialistische zorg te verlenen met als gevolg dat er als uiterste redmiddel voor deze jongeren werd besloten tot separeren of een gedwongen afzondering om ze tegen zichzelf te beschermen.

In 2017 steeg het aantal zelfdodingen onder jongeren naar 81⁴, waarvan 6 jongeren binnen de JeugdzorgPlus. De politieke en maatschappelijke verontwaardiging was groot. ‘Hoe kan het dat jongeren die werden toevertrouwd aan deze instellingen niet tegen zichzelf beschermd konden worden?’

³ Onderzoek Nivel en Nij: De jeugd-GGZ na de Jeugdwet: een onderzoek naar knelpunten en kansen.

⁴ 113 Zelfmoordpreventie, van Bergen en Popma: verdiepend onderzoek naar toename zelfdoding onder jongeren 2017

Voorkomen en verbeteren JeugdzorgPlus en onderwijs

Het effect van deze verontwaardiging was dat minister de Jonge van VWS en de sector zich herhaaldelijk moesten verantwoorden in de Tweede Kamer en in de media.

Minister de Jonge van VWS beloofde de Tweede Kamer een verklaring te zoeken en een aanpak te ontwikkelen. Dat was voor de JeugdzorgPlus aanleiding om zelf het heft in handen te nemen en met alle stakeholders uit de zorg het actieplan te schrijven. Een plan dat dus aanvankelijk was bedoeld om het aantal gedwongen afzonderingen terug te dringen en suïcides te voorkomen.

De initiatiefnemers kwamen echter al snel tot de conclusie dat die doelstelling om een bredere aanpak vroeg en niet beperkt kon blijven tot veranderingen binnen de JeugdzorgPlus. Minder kinderen gesloten plaatsen en behandelen betekent investeren in expertise en vakmanschap in de lokale teams en schil van specialisten.

Voor de kleine groep jongeren, die is aangewezen op de JeugdzorgPlus, zou meer expertise en individuele aandacht beschikbaar moeten zijn om uit repressie en in contact te komen. Door intensief en betrouwbaar contact kan de relatie groeien die nodig is om te leren en ontwikkelen⁵. Kleinschaliger werken draagt bij aan een veilig klimaat omdat er meer individuele aandacht is en minder groepsdynamiek.

Het actieplan richt zich daarom enerzijds op **voorkomen** van plaatsingen in de JeugdzorgPlus en anderzijds op **verbeteren** van deze complexe zorg voor kwetsbare jongeren.

Laatste ontwikkelingen JeugdzorgPlus

De meest recente ontwikkelingen in de JeugdzorgPlus versterken de noodzaak om onderwijs te verbinden met het actieplan ‘Best passende zorg voor kwetsbare jongeren’. Verschillende aanbieders van JeugdzorgPlus hebben recentelijk hun instellingen gesloten of zijn bezig met een drastische afbouw en ombouw van de capaciteit. Deze besluiten zijn deels genomen uit financiële nood en deels het gevolg van de uitvoering van het actieplan. De transformatie richting kleinschaliger verblijf is in volle gang.

De consequenties voor het integrale dagprogramma en het onderwijs in het bijzonder, zijn echter groot. De interne samenwerking tussen zorg en onderwijs, die de afgelopen jaren zorgvuldig is versterkt en verbeterd, staat onder druk. De VSO-scholen verbonden aan een JeugdzorgPlus instelling staan voor de uitdaging om goed en passend onderwijs te bieden binnen soms hele kleine voorzieningen. Daar komt bij dat de zorgaanbieders die de JeugdzorgPlus uitvoeren, soms kiezen voor een verhuizing naar een andere regio. Het is niet vanzelfsprekend dat de VSO-scholen verbonden aan de instellingen mee kunnen verhuizen. De samenwerkingsverbanden passend onderwijs gaan namelijk over de toetreding van eventuele nieuwe VSO-besturen. De afgelopen jaren heeft dat meermaals tot problemen geleid. Het ontbrak niet zozeer aan bereidheid maar aan tijd om dat proces zorgvuldig te doorlopen.

Vrijheidsbeneming op maat (VOM)

Naast de decentralisatie van de Jeugdzorg (VWS en VNG) is het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) samen met Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) begonnen met een grootschalige transformatie van het beleid omtrent vrijheidsbeneming voor jongeren. DJI is binnen het ministerie JenV belast met deze opdracht en heeft de afgelopen jaren verschillende proeftuinen geïnitieerd die zijn uitgevoerd door diverse JJI. Met VOM wordt een deel van de JJI-capaciteit omgebouwd naar een andere vorm van vrijheidsbeneming, namelijk de kleinschaligere voorzieningen justitiële jeugd.

Een belangrijk uitgangspunt van VOM is dat jongeren met een vrijheidsbenemende straf of maatregel waar mogelijk lokaal worden geplaatst, zodat positieve elementen in hun netwerk behouden kunnen blijven en zorglijnen (beter) kunnen doorlopen. Voor een deel van de doelgroep zal het echter nodig blijven in een hoog-beveiligde setting te worden geplaatst. Voor een deel zijn de FCJ te vergelijken met de voormalige JJI's, maar zal vooral meer maatwerk en differentiatie in zorg en beveiliging leiden tot verandering. Ook zal de doelgroep qua problematiek gemiddeld zwaarder zijn dan voorheen en ook zal de verblijfsduur gemiddeld langer zijn. (Contra)Indicaties voor plaatsing in de FCJ zijn bijvoorbeeld ‘ernst van het delict’, ‘onderzoeksbelang’ en ‘zorgproblematiek’. Tevens zal de FCJ kunnen dienen als een terugplaatsings- of time-outmogelijkheid voor de Kleinschalige Voorzieningen.

Ontwikkelingen Justitiële jeugd

De minister voor Rechtsbescherming heeft besloten om te investeren in meer maatwerk bij vrijheidsbeneming. Daartoe is inmiddels overcapaciteit binnen de FCJ afgebouwd. JJI Het Keerpunt te Cadier en Keer is 31 december 2019 gesloten en JJI Juvaïd te Veenhuizen volgt 31 december 2020. Het plan VOM en de brief van minister Sander Dekker aan de Tweede kamer over dit onderwerp d.d. 28 juni 2019, geven aan dat er 35 Landelijk Forensische Centra Jeugd zullen komen: de rijksinrichting met 3 locaties, FCJ Lelystad en FCJ Teylingereind. In Cadier en Keer is een KVJJ geopend.

Het ministerie van JenV heeft besloten om bij justitiële KVJJ's geen onderwijs te organiseren, omdat het hebben van een dagbesteding (school, opleiding of werk) buiten de voorziening voorwaarde is voor plaatsing. Mogelijk is er wel onderwijs-expertise nodig binnen het team van de KVJJ en dit vraagt om aandacht. De Taakgroep OGJ is betrokken bij de doorontwikkeling van VOM (vertegenwoordigers in het Kernteam en Opstappersteam) waar de doorontwikkeling van de FCJ en KVJJ uitgebreid aan bod komt.

Deel III
Verbeteren
onderwijs in
geslotenheid

Versterken doorlopend en geïntegreerd dagprogramma

In 2014 hebben de gezamenlijke ministeries van OCW, VWS en JenV een commissie opdracht gegeven om te onderzoeken hoe het onderwijs bij gesloten jeugdinstanties kon worden verbeterd. Deze commissie, beter bekend als commissie Nijhuis, heeft in september van dat jaar een adviesrapport gepubliceerd en het ministerie van OCW, JenV en Jeugdzorg Nederland zijn vervolgens samen met de VSO-scholen en instanties met deze adviezen aan de slag gegaan. Dankzij het besluit van het ministerie van OCW om voortaan 48 weken onderwijs te financieren binnen deze gesloten instanties, ontstond uitbreiding van onderwijstijd. Samen met de beschikbare behandelcapaciteit was dit voor de VSO-scholen en instanties reden om een integraal dagprogramma in te richten, waarbij meer ruimte ontstond voor maatwerk.

Door intensievere samenwerking en uitbreiding van de personele capaciteit werd dit gerealiseerd. Er werd een projectgroep ingericht met als doel het proces van verbeteren en versterken van het dagprogramma binnen deze gesloten instanties te ondersteunen. De afgelopen 4 jaar hebben de VSO-scholen, die verbonden zijn aan deze instanties, hard gewerkt aan een doorlopend en geïntegreerd dagprogramma. Een gepersonaliseerd behandel- en onderwijsprogramma dat zich volledig focust op het perspectief van de jongere. Dit programma, dat dagelijks door onderwijs- en zorgprofessionals wordt vormgegeven in samenwerking met de jongeren, laat zich om onderstaande redenen niet gemakkelijk opdelen in kleinere eenheden:

- De jongeren die worden opgenomen bij de JeugdzorgPlus en FCJ hebben vaak een onderbroken schoolloopbaan, die wordt gekenmerkt door veel schoolwisselingen. De focus op leren en ontwikkelen is op de achtergrond geraakt en het zelfvertrouwen is beschadigd. Het opstarten van onderwijs in een gesloten jeugdinstantie is daarom vooral een herstelproces doorlopen, waarbij de jongeren veel ondersteuning en zorg nodig hebben. Dat verloopt bij de ene jongere sneller dan bij de andere. Het doorlopende en integrale dagprogramma, dat de afgelopen jaren binnen de sector is ontwikkeld, bood de ruimte om te differentiëren. Hierdoor kon meer individuele aandacht worden geboden. De mate waarin gedifferentieerd kan worden is afhankelijk van de omvang van de instantie en de beschikbaarheid van expertises;
- De jongeren binnen de gesloten jeugdinstanties hebben uiteenlopende leeftijden. Binnen de JeugdzorgPlus van 12 tot 18 jaar en binnen de JJI's zelfs van 12 tot en met 28 jaar (door adolescenten die via jeugdstrafrecht worden veroordeeld). Om effectief en goed onderwijs te bieden is het van belang om aan te sluiten bij de belevingswereld van de jongere en bij de vraag van de arbeidsmarkt. Een 12-jarige heeft nog een lange onderwijsloopbaan voor zich terwijl een 18-jarige mogelijk meer voor een perspectief op werken >

en zelfstandig wonen zal gaan. Wat de meeste jongeren gemeen hebben is de interesse voor een praktijkgerichte leerweg. Daar zijn goed ingerichte praktijklokalen en werkplaatsen voor nodig alsmede de middelen om praktijkgericht onderwijs te bieden. De omvang van de instelling is bepalend voor de (financiële) ruimte om dat te realiseren;

- Tot slot komen alle leerniveaus van praktijkonderwijs- tot VWO- en MBO-niveau binnen de instelling voor. Het lukt de meeste VSO-scholen nu vaak nog wel om aan te sluiten op deze theoretische onderwijsniveaus (o.a. door digitaal afstandsonderwijs en het bieden van staatsexamens VO), maar niet op VMBO basis-kader en de verschillende sectoren en profielen. Om deze kansenongelijkheid voor jongeren die tijdelijk in een instelling zijn opgenomen te verkleinen is de samenwerking gezocht met regionale MBO's. Daarvoor moesten de VSO-scholen wel aan een aantal voorwaarden voldoen, zoals praktijkgericht onderwijs en stagemogelijkheden bieden alsmede zorgdragen voor voldoende gecertificeerd personeel en jongeren die deze opleidingen wilden volgen. Met minder professionals hetzelfde programma willen bieden is een onmogelijke opdracht. De omvang van de instelling is ook hier bepalend voor de mate waarin kan worden gedifferentieerd.

Het vraagt weinig verbeeldingskracht om te concluderen dat het onderwijs voor jongeren met psychiatrische problemen, soms met een verstandelijke beperking, uiteenlopende leeftijden en verschillende leerniveaus een complexe opdracht is. Hoe groter de instelling hoe groter de mogelijkheden. Desalniettemin is het grootste deel van de instellingen en VSO-scholen erin geslaagd om een integraal dagprogramma te ontwikkelen met als doel om beter aan te kunnen sluiten bij de ontwikkelbehoefte van de jongere. 'Van aanbod- naar vraaggestuurd onderwijs'. Dat is gelukt door enerzijds alle beschikbare expertise binnen de instelling optimaal in te zetten en alle beschikbare tijd goed te gebruiken en anderzijds door de samenwerking te zoeken met het lokale en regionale onderwijsveld.

Een verdere transformatie naar kleinschaligheid (kleinere groepen of kleinschalige voorzieningen) vraagt om een andere manier van werken en het onderwijs binnen deze instellingen zal opnieuw moeten worden ontworpen en uitgedacht. Goed onderwijs betekent dat jongeren gedurende de periode van opname en behandeling optimaal worden voorbereid op terugkeer naar de school van herkomst of een vervolgopleiding of in het geval van een lange opname of detentie een diploma kunnen behalen of uitzicht op een baan hebben. Dat betekent vooral werken aan sociale veiligheid, leer-, sociale en werknemersvaardigheden, zelfredzaamheid en zelfvertrouwen en voorkomen van verdere onderwijsachterstanden. Hoe kleiner de voorziening hoe minder onderwijsexpertise en onderwijsruimte er beschikbaar is. De ontwikkelingen, die het onderwijs in geslotenheid heeft doorgemaakt, zijn heel positief. Door de nauwe samenwerking met het personeel van de instelling is de professionaliteit van het onderwijspersoneel gegroeid, met name in de bejegening.

Een belangrijke conclusie die bij de afsluiting van het 4-jarige project ‘Samenwerken aan het perspectief van de jongere’, was dat relatie voor prestatie staat. Hiermee wordt bedoeld dat professionals eerst een relatie met een jongere moeten opbouwen, voordat behandeling en het onderwijsleerproces op gang kunnen komen. Jongeren zijn vaak emotioneel beschadigd waardoor bijvoorbeeld hechtingsproblematiek is ontstaan. Bijna alle jongeren hebben een trauma opgelopen. Dat vraagt allereerst om een zorgvuldige en geduldige benadering gericht op het bieden veiligheid.

Als jongeren zich veilig voelen kunnen ze leren en de professionals dienen gezamenlijk voor die veiligheid te zorgen door traumasensitief lesgeven⁶ bijvoorbeeld. De ombouw richting kleinschaligheid zal invloed hebben op de kwaliteit van de relatie tussen medewerkers en jongeren. Een VSO-school binnen een instelling is voor een hoogwaardig onderwijsaanbod sterk afhankelijk van goede vakdocenten. Als kleinschaligheid betekent dat de instelling een kleine interne onderwijsafdeling heeft, neemt de inzet van flexibele (externe) vakdocenten toe omdat de omvang van de school te klein is om alle vakken en niveaus te bedienen. Dat is risicovol voor de kwaliteit van het pedagogisch klimaat⁷ en de relationele veiligheid in het bijzonder.

De capaciteit van de instelling is dus momenteel medebepalend voor de kwaliteit van het onderwijs. De commissie Nijhuis adviseerde in 2014 al om een minimale capaciteit van 80 plekken te hanteren en de scholen te compenseren voor specifieke doelgroepen waar 2 professionals op maximaal 6 jongeren met ernstige psychiatrische problemen werken.

⁶ Leonie Coppens: Traumasensitief lesgeven aan kinderen

⁷ Pronk: Effectonderzoek Schoolzcare/ Nij: <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Werkblad/Uitgebreide-beschrijving-SchoolzCare.pdf>

Knelpunten en mogelijke oplossingen

Doorgaande lijn

De kwaliteitsverbeteringen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd staan onder druk. Om onderwijs bij kleinschalige voorzieningen vorm te geven of om voor jongeren die in een kleinschalige voorziening verblijven een plek in het onderwijs te vinden op een school in de buurt is de verbinding en samenwerking met lokale en regionale onderwijspartners essentieel.

- Als het doel is om kwetsbare jongeren zo snel als mogelijk weer op de rit te krijgen en de periode in geslotenheid te beperken zou de school van herkomst betrokken moeten blijven. Op die manier kan in samenwerking met deze school het onderwijsleerproces worden vormgegeven met focus op de toekomst. (Voor plaatsing in een justitiële KV is dit zelfs voorwaardelijk).

Voor jongeren in de VO-leeftijd ligt daar een belangrijke rol en taak weggelegd voor de regionale V(S)O besturen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs en voor jongeren afkomstig van het MBO ligt daar een rol voor bestuurders van MBO's.

- De samenwerkingsverbanden waar de jongeren voor plaatsing op een kleinschalige voorziening verblijven moeten actief betrokken worden bij het traject van de jongere.
- De samenwerkingsverbanden blijven verantwoordelijk voor de jongeren, ook als zij tijdelijk op een andere plek, zelfs buiten het samenwerkingsverband, geplaatst worden.

Voorbeeld

Samenwerkingsverband de Gelderse Vallei VO werd onbedoeld verantwoordelijk voor de bekostiging en toeleiding van jongeren die binnen de Hoenderloogroep van een Jeugdzorg-Plus groep naar een open residentiele groep werden geplaatst. Dat kwam omdat de gemeente waar de leerling op dat moment stond ingeschreven bepalend is voor welk samenwerkingsverband de toelaatbaarheid tot speciaal onderwijs afgeeft en betaalt. Bij een opname in de JeugdzorgPlus wordt de jongere ingeschreven bij de gemeente waar de instelling is gevestigd. Dat terwijl de meeste instellingen een regionale en zelfs landelijke functie vervullen, waarbij jongeren vanuit verschillende samenwerkingsverbanden afkomstig zijn.

Variawet

De afgelopen jaren heeft de Taakgroep OGJ van LECSO daarom herhaaldelijk de samenwerking gezocht met het ministerie van OCW, de VO-raad, sectorraad Samenwerkingsverbanden VO en de MBO-raad. Met als resultaat dat er door middel van de Variawet uit 2017, de mogelijkheid werd gecreëerd om jongeren, die worden opgenomen bij een gesloten jeugdinstelling, 3 maanden ingeschreven te laten staan bij de school van herkomst. Deze aanpassing van de Wet Passend Onderwijs (WPO) is voor jongeren die kortdurend in een JJI worden geplaatst een succes gebleken. Echter de meeste jongeren in de JeugdzorgPlus verblijven daar langer dan 3 maanden.

- Het zou beter zijn om de scholen in gesloten jeugdinstellingen vrij te stellen van de inschrijvingsplicht. Er is immers al sprake van capaciteitsbekostiging voor deze scholen en dus is er voor hen geen directe financiële afhankelijkheid van een inschrijving.
- Het is van belang om deze capaciteit te koppelen aan de capaciteit van de instelling, met inachtneming van de verantwoordelijkheid om ook voor een ‘zachte landing’ van de jongere op de vervolgplek zorg te dragen.

Zachte landing

De belangrijkste reden om de school en het samenwerkingsverband van herkomst betrokken te houden is om de verbinding tussen de jongere en de eigen regio intact te laten of voldoende basis te bieden om te kunnen herstellen.

- De VSO-scholen verbonden aan de instellingen zouden een belangrijke rol kunnen spelen bij de terugplaatsing. Enerzijds vanuit hun expertise en anderzijds ter ondersteuning van de jongere. Uit onderzoek van DSP-groep⁸ weten we dat wanneer de aansluiting op vervolgonderwijs voor jongeren uit de residentiele jeugdzorg en jeugddetentie niet goed is geregeld de kans op terugval groot is. Begeleiding en coaching bij terugplaatsing bij voorkeur door een pedagogisch medewerker of docent die vanuit een opgebouwde relatie met de jongere kan bijdragen aan een zachte landing en goede aansluiting op de vervolgplek.

Capaciteitsbekostiging

Het onderwijs in de gesloten jeugdinstellingen geniet een uitzonderingspositie binnen de Wet passend onderwijs.

Zo worden deze VSO-scholen door OCW (met cofinanciering van VWS en JenV) gefinancierd op basis van capaciteitsbekostiging.

Willen we de ontwikkeling naar kleinschaligheid vormgeven, dan is daar financiering voor nodig. De VSO-scholen die de afgelopen jaren door de beleidskeuzes van hun zorgpartners noodgedwongen moesten anticiperen en hun onderwijsaanbod hebben omgebouwd naar kleinschalige voorzieningen (zoals De Vaart, Sassenheim, De Koppeling Amsterdam en Antonius Castricum) geven collectief aan financieel niet uit te komen. Behalve de reguliere personele en materiële kosten hebben deze kleine VSO-voorzieningen vaker dan voorheen experts en specialisten nodig om het basisteam te komen versterken.

De inhuur van deze specialisten is een kostbare maar noodzakelijke stap gebleken om de jongeren te bieden wat zij nodig hebben. Een kleine school in stand houden is financieel niet haalbaar. “Was het een VSO-school in de regio dan was deze al lang opgeheven”.

- De transformatie naar kleinschalige voorzieningen vraagt om een investering in tijd en geld. Financiële ruimte stelt de VSO-scholen in staat om met de instelling en regionale onderwijspartners te bouwen aan passend onderwijs voor kwetsbare jongeren
- Om de voortdurende in- en uitstroom van jongeren en de opdracht om direct bij opname onderwijs op maat te bieden (binnen een doorlopend en geïntegreerd dagprogramma) is capaciteitsbekostiging nodig.

De complexiteit van de doelgroep vraagt om een intensieve behandeling en specialistische onderwijsbenadering. Beiden staan financieel onder druk.

De transformatie die is ingezet binnen de JeugdzorgPlus, waarbij de instellingen toewerken naar geen gedwongen afzonderingen en het voorkomen van zelfdoding, vraagt om extra inzet van gekwalificeerd personeel. De scholen verbonden aan gesloten jeugdinstellingen ontvangen zoals gezegd capaciteitsbekostiging op basis van een categorie 1 vergoeding. Dat is gelijk aan de bekostiging per leerling voor VSO cluster4 onderwijs (met een uitbreiding voor 8 extra weken onderwijstijd).

- De complexiteit van de doelgroep en transformatieopdracht die de VSO-scholen verbonden aan een instelling hebben, vragen om een nieuwe beoordeling van deze bekostigingscategorie.

Deel IV

Passende zorg en
ondersteuning van
kwetsbare jongeren

Voorkomen van gesloten plaatsingen

Het plan ‘De best passende zorg voor kwetsbare jongeren’ van de brede coalitie Jeugdzorg (Jeugdzorg Nederland uit GGZ NL, VGN, VOBC (allen ook vertegenwoordigd in BGZJ), NJI, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, VNG, het ministerie van VWS, wetenschap en vertegenwoordigers van professionals en ervaringsdeskundigen), is meer dan oorspronkelijk bedoeld een plan geworden om het gehele stelsel te veranderen in plaats van alleen de JeugdzorgPlus te transformeren. Minder jongeren gesloten opvangen en behandelen is immers een opdracht voor de gehele sector en niet voor de instellingen aan het einde van de keten.

Werken volgens het model van ‘Stepped Care’ waarbij steeds een beetje zwaardere of intensievere hulp ingezet wordt, is achterhaald. De juiste hulp moet vroegtijdig ingezet worden door te doen wat nodig is om deze jongeren te beschermen, te begeleiden en te behandelen. De projectgroep is van mening dat deze omslag in denken en werken niet alleen door de jeugdzorg kan worden gemaakt, maar dat onderwijs daar ook onderdeel van uitmaakt.

Het onderwijsveld was initieel niet meegenomen in de planvorming en het ministerie van OCW werd ook niet betrokken, maar inmiddels heeft overleg met de brancheorganisaties over het plan ‘De best passende zorg voor kwetsbare jongeren’ plaatsgevonden en vindt er overleg plaats op departementaal niveau.

Op overeenstemming gericht overleg (OOGO)

De meeste jongeren die in de JeugdzorgPlus of een FCJ terechtkomen, komen uit multiprobleemgezinnen, hebben een lange geschiedenis in de jeugdhulp en veel schoolwisselingen achter de rug. Om te voorkomen dat deze jongeren uiteindelijk gesloten geplaatst worden, is samenwerking nodig over de grenzen van de domeinen heen. De eerste zorgen over hun ontwikkeling en signalen van onveiligheid worden meestal al veel eerder thuis en op de basisschool opgepikt. Het is van groot belang dat er iets met deze signalen wordt gedaan en dat gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het welzijn van deze kwetsbare jongeren wordt genomen. Door de jongere en het gezin thuis, de leraar op school of de hulpverlener in de wijk te ondersteunen kunnen onnodige en beschadigende overdrachten en overplaatsingen voorkomen worden.

Passend onderwijs is gestart op 1 augustus 2014 en de decentralisatie van de jeugdhulp op 1 januari 2015. Zowel de samenwerkingsverbanden als de gemeenten hebben meerjarenplannen opgesteld waarin hun visie en ambitie voor de komende jaren is beschreven en de wijze waarop ze die willen bereiken. Deze plannen worden niet of nauwelijks op elkaar afgestemd. Er is met de Wet passend onderwijs wel een op overeenstemming gericht overleg (OOGO) ingevoerd, maar het merendeel van de samenwerkingsverbanden geeft aan dat het OOGO vooral dient om overeenstemming te bereiken op het ondersteuningsplan (red. meerjarenbeleidsplan passend onderwijs). Er zijn voorbeelden⁹ van samenwerkingsverbanden en gemeenten die wel een gezamenlijke visie hebben geformuleerd en samen de verantwoordelijkheid nemen over de ondersteuningsvragen van kinderen en leraren en hulpvragen van kinderen en gezinnen, maar die zijn nog op één hand te tellen.

Het plan om de wijkteams te versterken door uitbreiding met specialisten, door het versterken van het vakmanschap en meer specialistische teams dichterbij beschikbaar te stellen is volgens de projectgroep maar een deel van de oplossing. Het onderwijs en de samenwerkingsverbanden PO en VO moeten meegenomen worden in deze ontwikkeling. Door het vakmanschap van leraren te versterken, ondersteuners en specialisten te betrekken, samenwerking met wijkteams te stimuleren en door specialistische jeugdzorg & onderwijs binnen de school te realiseren, kan de noodzakelijke omslag gemaakt worden. Voorwaardelijk is dat gemeenten en samenwerkingsverbanden passend onderwijs daartoe de opdracht geven en deze transformatie van integraal werken financieel ondersteunen¹⁰. Binnen het OOGO kan deze afstemming plaatsvinden.

⁹ Special Verrassend Passend- Fafieanie (NJI) en van der Grinten (Oberon) <https://www.nji.nl/nl/Download-NJI/Publicatie-NJI/Verrassend-Passend-Special-combinatie-onderwijs-jeugd-middelen.pdf>

¹⁰ Met Andere ogen-R. Peeters: https://www.aanpakmetandereogen.nl/media/filer_public/03/8c/038ced3a-9d84-48a4-a64e-cef4b76651aa/reflectie_op_de_samenwerking_onderwijs_zorg_en_jeugd.pdf

Expertise

Zoals eerder beschreven is door de instellingen en hun VSO-partners de afgelopen 4 jaar hard gewerkt aan de uitvoering van de adviezen van de commissie ‘verbetermogelijkheden onderwijs in geslotenheid’ beter bekend als de commissie Nijhuis. De doelstelling was om het welzijn en perspectief van de jongere centraal te stellen door een integraal en doorlopend dagprogramma te ontwikkelen, waardoor maatwerk mogelijk werd. Om dit te realiseren was ruimte voor de professionals en ruggensteun van de bestuurders noodzakelijk. Vakmanschap werd een heel belangrijk speerpunt. De professionals moesten goed geëquipeerd worden om passende zorg en onderwijs in samenhang te kunnen bieden. Het delen van kennis en ervaringen en het inzetten van experts droeg bij aan deze professionalisering.

Deze ontwikkeling kan worden voortgezet door de specialistische teams uit te breiden met onderwijs- en zorgprofessional uit de JeugdzorgPlus en forensische zorg. Zo komt de opgebouwde kennis en expertise beschikbaar voor wijkteams, het reguliere onderwijs, het speciaal onderwijs en de samenwerkingsverbanden.

De afgelopen jaren is er binnen de sector veel tijd en energie gestoken in het bieden van maatwerk. Het is evident dat jongeren binnen de JeugdzorgPlus en FCJ zeer uiteenlopende en complexe hulpvragen hebben. Het succes van de aanpak of interventie was sterk afhankelijk van de mate waarin de professionals in contact kwamen met de jongere en aan konden sluiten op de hulpvraag.

De meeste jongeren hadden over de jaren een forse onderwijsachterstand opgelopen en waren onvoldoende in staat om adequaat met teleurstellingen of tegenslag om te gaan. De eerste focus lag dan ook vooral op het bieden van basale veiligheid, vergroten van het zelfvertrouwen en herstellen van ruimte voor leren en ontwikkelen. Zodra dit weer mogelijk was werd er aangesloten op de vaardigheden en talenten van de jongere door middel van gepersonaliseerde onderwijsprogramma's.

Een programma dat aansloot op het perspectief van de jongere en niet persé op het wegwerken van onderwijsachterstanden. Deze gepersonaliseerde manier van werken sloot overigens niet altijd aan op de werkwijze van de school van herkomst of het vervolgonderwijs, maar had wel tot gevolg dat deze kwetsbare jongeren weer een toekomstperspectief zagen. Het zou daarom goed zijn om het reguliere en speciaal onderwijs te betrekken bij het gepersonaliseerde programma. Enerzijds om de aansluiting voor deze doelgroep te verbeteren en anderzijds om dreigende schooluitval te voorkomen.

Deel V

Slotwoord

Het voorkomen van plaatsing in een gesloten jeugdinstelling, al dan niet een kleinschalige voorziening, is een opdracht voor de jeugdzorg en het onderwijs. Daarvoor is samenwerking tussen de ministeries van OCW, VWS en JenV nodig, maar ook tussen de samenwerkingsverbanden passend onderwijs, MBO's en gemeenten. Het gaat jaarlijks om ongeveer 3100 plaatsingen¹¹, waarvan 1400 in een FCJ en 1700 in de JeugdzorgPlus op een totaal van 1.4 miljoen jongeren van 12 t/m 18 jaar in Nederland. Dat geeft wel aan hoe klein deze groep zeer kwetsbare jongeren is en dat vraagt om aandacht en zorg van alle stakeholders. Het is de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de landelijke en regionale overheden om de uitvoeringsorganisaties te ondersteunen bij het uitvoeren van de transformatieopdracht. En het is de bestuurlijke verantwoordelijkheid van onderwijsorganisaties en jeugdzorginstellingen om de gezamenlijke verantwoordelijkheid te nemen voor het welzijn van deze kwetsbare jongeren en te sturen op Jeugdzorg en onderwijs met een Plus.

11 Cijfers 2018 CBS, DJI en Jeugdzorg Nederland, het betreft plaatsingen en niet unieke jongeren. Uit deze cijfers valt niet af te leiden hoeveel jongeren meerder malen in 2018 zijn opgenomen, geplaatst of zijn overgeplaatst. Het gaat mogelijk over minder jongeren en de gemiddelde leeftijd binnen de JJI's ligt momenteel op 19 jaar.